

Losonczi Miklós–Nagy Gyula: A globalizáció és a 2007–2011. évi pénzügyi válság

Tri-Mester, Tatabánya, 2011, 235 oldal

A nemzetközi pénzügyek két elismert szaktekintélye fogott össze, hogy a 2007–2011. évi pénzügyi válság okait, természetét, lehetséges lefolyását feltárják, leírják. A könyv korunk pénzügyi válságának kisenciklopédiája. Tagoltsága, felépítése, argumentáltsága, didaktikai megfontolásokat szem előtt tartó rendszere (orientáló bevezető, téziseket megfogalmazó összefoglaló, az olvasót jelentősen segítő glosszárrium) mind-mind olyan megoldás, amely a szűkebb szakmai – értsd: a nemzetközi pénzügyekben járatos – közönségen túl a szélesebb potenciális olvasótábort van hivatva segíteni.

Ha a gazdasági s vele a társadalmi lét meginog, akkor azok a fogalmak, szabályosságok is érvényüket veszítik, amelyekben konszolidált körülmények között gondolkodtunk. A nemzetközi pénzügyi válság „létrejött” jelenségei megkövetelik, hogy az olvasót avatott szakemberek orientálják. A globalizáció és a pénzügyi válság kaotikus forgatagában Losonczi Miklós és Nagy Gyula stabil rendezőelveket talált, amelyek segíthetik az értelmezést, a megértést, a továbbgondolást, a konstruktív kritikát is. Ilyen rendezőelvek: a több mint négy év óta tartó nemzetközi pénzügyi válság eseményeinek kronologizálása, a főszerepet játszó világgazdasági centrumok és döntéshozatali szintek (világ, régió, Kelet-Közép-Európa, Magyarország, a bankvilág) preferenciáinak kijelölése. A feldolgozott anyag horizontálisan és vertikálisan is határtalannak tűnik, a szerzők azonban dicséretesen oldották meg a merítés és a lehatárolás feladatát. Csapdák sokasága leselkedik a téma kutatójára; nem véletlenül csapnak össze oly hevesen a különböző közgazdasági iskolák képviselői a jelenségek értelmezésekor, a kiút keresésekor. A szerzők kutatói alapállására jellemző, hogy a könyv számos témájának tárgyalásakor érvényesíteni tudták az objektív tudósi attitűdöt, s ahol elkerülhetetlen a „bizonyos nézőpontú elemzés”, ott bevallottan a liberális piacgazdasági szemléletnek adnak elsőbbséget, ráadásul hitelesen vállalják a normativitást is. A nyitott gazdaságpolitikai döntéshozatalnak nagy szüksége van (kellene, hogy legyen) az ilyen művekre.

Az összetett téma értelmezéséhez, rendszerezéséhez választott „kötıanyag” a globalizáció jelenségének bemutatása. Ezen a ponton bizonyára bőven lesznek kritikussai is a könyvnek (főként az 1. fejezetnek)!

Hatalmas munkát takar a 2. fejezet, amelyben az oligopolisztikus nemzetközi pénzügyi piacok burjánzásnak indult úgynevezett pénzügyi innovációinak feltérképezésére vállalkoztak a szerzők. Az olvasónak nem nehéz felismernie, hogy ezen

a téren a gazdaságmatematika olyan instrumentumok kidolgozásához is segédkezet nyújtott, amelyek kockázatossá, ingataggá tették a fejlett világ pénzügyi rendszerét. A hozammaximalizáló, a kockázatokat terítő újabb és újabb pénzügyi innovációk kétélű fegyverré váltak. A pénzügyi ágazaton belül néhány óriásbanknak, nagybefektetőnek irdatlan nyereséget hoztak a szűk feltételek között gondolkodó matematikai modellek, de ugyanezek a modellek s a modelleket érvényesítő pénzügyi innovációk hozzájárultak a válság gyors terjedéséhez is. A szerzők tárgyyszerűen írják le ezeknek az innovációknak a természetét – kétségtelenül meglévő előnyeiket és hátrányaikat egyaránt gondosan lajstromba véve. Az olvasó bizonyára örömmel fogadná az ilyen módon osztályozott pénzügyi innovációk markánsabb minősítését is.

A pénzügyi válság jellemzőinek, új jelenségeinek lehatárolása pontos; számos kutató elindulhat az itt elhelyezett „útjelzők” mentén. Kiemelésre méltó gondolatmenet a hitelezés és a hitelmechanizmusok degenerálódásának bemutatása. Ebben a kérdésben valószínűleg vissza kell menni az alapokhoz; korunk válságának fényében talán J. A. Schumpeter hitelkoncepcióját, J. M. Keynes manipulációs közgazdaságtanát is át kell értékelni, a magyar gondolkodók közül pedig Széchenyi István hitelértelmezése is segíthet. A hitel uralkodó közgazdaságtani értelmezése mögött ontológiai megalapozatlanság rejlik, amit a recenzius számára meggyőzően igazol a könyv 3. és 4. fejezete. A hitelek autentikus gazdasági (társadalmi) célok hiányában úgy burjánzanak, akár a rákos sejtek az élő szervezetben, semmibe véve a természet, a gazdaság, ezen belül a mikro- és makroszámvitel legegyszerűbb szabályát: a mérlegeknek egyensúlyban kell lenniük! Néhány „buborék” kipukkadt az elmúlt években – adatolnak meggyőzően a szerzők –, s újabb, ha lehet, még nagyobb kipukkanások várhatók.

Sokat tanulhat a könyv olvasója a gazdaság különböző szerveződési szintjeinek összefüggéseiről, amikor az 5. fejezetben a globális, a regionális, a nemzetgazdasági és a banki szféra válságkezelési tapasztalatait mutatják be a szerzők. A teljesség igénye nélkül emeljük ki azt a példával is alátámasztott következtetést, amely szerint a kamatláb-politika lehetőségeinek szűkülésével (a jegybankok irányadó kamatlába nullához közelít) a válságkezelésben felértékelődik a körültekintő, célra orientált költségvetési politika.

A 6. fejezet tényszerűen és áttekinthetően tárgyalja a banki reakciókat. A nagyszámú figyelemre méltó következtetés közül itt a kanadai bankrendszer példáját érdemes megemlíteni, amely azt bizonyítja, hogy a globális pénzügyi, azon belül bankválság nem volt szükségszerű. A válság a bankok konzervatív üzleti stratégiája, visszafogott kockázatvállalási hajlandósága és az állam szigorú felügyelete mellett elkerülhető.

A 7. fejezet annak a gigabuboréknak (államadósságnak) az okait, a háttérben álló intézmények fogyatékoságait, az érintett társadalmi szférák (politika, gazdaság, jog, vállalkozások, háztartások stb.) anomáliáit mutatja be, amelyek – a gigabuborék kipukkanásával – az európai integráció „összedőlését” s vele az egész világgazdaság szakadékbá zuhanását is kiválthatják. Ez a fejezet arról tanúskodik, hogy a szerzők alaposan ismerik az Európai Unió pénzügyi világát. Az itt felvonultatott ismeretek különösen hasznos olvasmánnyá teszik a művet azok számára, akik meg szeretnék

érteni a remélt európai konszolidáció lehetőségeit, sajátosságait, a különböző szereplők érdekeit. A válságkezelés irányába indul el a 8. fejezet, amely a nemzetközi pénzügyi élet szabályozását, annak gyengeségeit és hiányosságait tárgyalja. Pontos képet kaphat az olvasó arról, hogy milyen szerepet játszottak a hitelminősítő cégek, a bankfelügyelet a nemzetközi pénzügyi válság kialakulásában.

Végül – s ez különösen értékes és hasznossá teszi számunkra a könyvet – Magyarország helyzete, a magyar gazdaságirányítás szereplőinek felelőssége is szóba kerül (9. fejezet). A megszólított magyar gazdaságpolitikai döntéshozók aligha kerülhetik meg a felvetett kérdéseket, lehetséges értelmezési kereteket, a nyíltan vagy burkoltan megfogalmazódó véleményeket. Csak reménykedhetünk abban, hogy a tudományból – jelen esetben a bemutatott könyvből – ezúttal viszonylag gyorsan átszivárognak a tanulságok a makrogazdasági döntéshozatal szférájába...

A kötet, amely egyetemi szintű tananyagként, gazdaságpolitikai háttéranyagként is megállja a helyét, nem utolsósorban kordokumentum. A könyv szélesebben értelmezett témája, a világgazdaság és a nemzetközi pénzügyek rendszere a „forrongás” állapotában van, ami igencsak hasznossá teszi az eligazodást segítő elemzéseket. Losoncz Miklós és Nagy Gyula munkája ezért is (meg a feldolgozás színvonala miatt is) számíthat a tudományos közösség konstruktív fogadtatására.

Somogyi Ferenc